



RE JA RES ettepanekute taustaanalüüs

SISSEJUHATUS

Eesti Linnade ja Valdade Liit peab Vabariigi Valitsusega, keda esindab valitsuskomisjon, läbirääkimisi teemadel, mis hõlmavad kohalike omavalitsuste ülesandeid, olulisi poliitikameetmeid ning seaduslikke ja rahastamiskorralduste muutuste üle. Selleks, et läbirääkimiste protsess oleks tulemuslikult organiseeritud, on moodustatud 10 valdkonda.

05.02.2025	• Rahanduse- ja maksupoliitika töörühm
11.02.2025	• Kriisivalmiduse ja siseturvalisuse töörühm
13.02.2025	• Töö-, sotsiaal- ja tervise töörühm
25.02.2025	• Teede ja transpordi töörühm
27.02.2025	• Elamumajanduse töörühm
27.02.2025	• IKT töörühm
04.03.2025	• Kultuuri- ja spordivaldkonna töörühm
13.02.2025	• Keskkonna töörühm
25.02.2025	• Lõimumise töörühm
19.02.2025	• Hariduse- ja noosootöö töörühm

Joonis 1. Töörühmad ja nende toimumise ajad

1. RAHANDUSE- JA MAKSUPOLIITIKA TÖÖRÜHM

Rahanduse valdkonna töörühma eesmärk on tagada kohalike omavalitsuste stabiilne ja seaduslik tulubaas, mis võimaldab neil täita seadustega pandud ülesandeid ja toetada kohalikku arengut. Töörühm keskendub finantsautonoomia suurendamisele, kohalike maksude ja rahastamisallikate arendamisega, et suurendada omavalitsuste iseseisvust ja jätkusuutlikkust.

1.1. TOETUSFONDI VAHENDITE ÜLEVIIMINE FÜÜSILISE ISIKU TULUMAKSU

Kokkuvõte

- ❖ Toetusfond (v.a õpetajate palk ja tõhustatud ning eritoe toetused) ei ole viimase viie aasta jooksul sisuliselt muutunud.
- ❖ Toetusfondi osakaal tulumaksust on vähenenud.
- ❖ Keskmine töötasu ja tarbijahinnaindeks (THI) on samal perioodil tõusnud vähemalt 41%.
- ❖ Pensioni või füüsilise isiku tulumaksu protsendipunktide ühetaoline tõstmine näitab, et 60-85% omavalitsustest kaotaksid sellest, kui sama rahasumma antaks omavalitsustele terviklikult.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Tugevdada omavalitsuste finantsautonoomiat, suunates toetusfondi vahendid tulumaksu koosseisu viisil, mis tagab omavalitsustele senise tulubaasi säilimise ja prognoositavuse. Muudatuse rakendamiseks töötatakse välja metoodika koostöös Eesti Linnade ja Valdade Liiduga. Lisaks tuleb rakendada kaitsemehhanisme vähemalt kümneks aastaks, et ükski kohalik omavalitsus ei kaotaks võrreldes 2025. aasta tasemega.

Taust

Omavalitsustele eraldatavate toetusfondide eraldiste muutmine sõltub eelkõige keskvalitsuse poliitilistest valikutest. Samas ei peaks riik katma omavalitsuslike ülesannetega täitmise kulusid sihtotstarbeliste eraldistena, vaid tagama omavalitsusüksustele enesekorraldusõiguse kasutamiseks vähemat minimaalses vajalikus mahus¹.

¹ Millist kohaliku omavalitsuse rahastamise süsteemi nõuab põhiseadus? Tim Kolk. Riigikogu Toimetused.

Analüüs

Viimasel viiel aastal pole sisuliselt suurendatud (v.a õpetajate töötasu ja sellest tingitud tõhustatud ning eritoe tegevuskulud) toetussummasid või selle arvestusaluseks olnud baasmäära. Sellel perioodil on kasvanud brutopalk ca 42% ning samas suurusjärgus (41%) tõusnud ka tarbijahinnaindeksi muutus.

Tabel 1. Toetusfondi osaline jaotus aastatel 2020-2024

TOETUSE LIIK	2020	2021	2022	2023	2024
Haridus	98 124 943	98 893 215	96 009 533	99 129 087	102 756 757
Sh huviharidus ja -tegevuse toetus	14 250 000	14 250 000	10 250 000	10 250 000	10 250 000
Sh LA õpetajate töökõukulu toetus	15 000 000	15 000 000	15 000 000	15 000 000	16 000 000
Sh koolilõuna (175 €/laps)	23 917 950	24 151 400	24 164 000	24 797 500	24 351 075
Sh tõhustatud ja eritoe toetus	19 872 994	20 216 809	21 299 902	23 315 689	26 474 875
Sh täiendkoolitus (12 €/laps)	17 000 738	17 121 374	17 157 275	17 449 428	17 487 251
Sh õppekirjandus (57 €/laps)	8 083 261	8 153 632	8 138 356	8 316 470	8 193 556
Kultuur			923 065	1 379 904	1 379 904
Sh kultuuriranits (9,7 €/laps * koefitsient)			923 065	1 379 904	1 379 904
Sotsiaal	2 650 000	2 650 000	2 650 000	2 650 000	2 649 993
Sh suure hooldusvajadusega laste toetus	2 650 000	2 650 000	2 650 000	2 650 000	2 649 993
Teed	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000
Sh toetus kohalikele teedele	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000
<u>Kokku</u>	<u>130 087 943</u>	<u>130 856 215</u>	<u>128 895 598</u>	<u>132 471 991</u>	<u>136 099 654</u>

Toetusfond on kasvanud 3,6% (sh on välja arvatud kultuuriranits, kuna see lisandus aastal 2022), mis on peamiselt tingitud tõhustatud ja eritoe toetuse muutusest (33%).

Kuna toetusfondi osa ei ole aastate jooksul sisuliselt suurendatud, väheneb iga-aastaselt võimalik tulubaasi viimise protsendipunkt. Lisaks muutuvad alates 2025 kuni 2028. aastani iga-aastaselt tulumaksu määrad, mis raskendavad omavalitsustele stabiilse ja jätkusuutliku tulubaasi metoodika leidmist.

Tabel 2. Võimalik tulumaksumäär füüsilise isikut tulumaksust ja selle vahe kehtivaga

KIRJE	2020	2021	2022	2023
Arvutuslik tulumaksu %	13,19%	13,12%	12,97%	12,9%
Vahe kehtivaga	1,23%	1,16%	1,01%	0,94%

Selline ühetaoline tõstmine ei pruugi kaitsta enamiku omavalitsuste huve, kuna keskvalitsuse tasandil antakse küll sama hulk vahendeid omavalitsustele, kuid nende sisemine jaotus on enamustele negatiivne. Lihtne aritmeetiline arvutus näitab, et pensioni või füüsilise isiku tulumaksu protsendipunktide tõstmine põhjustaks 60-85% omavalitsustes kaotusi. Selleks, et ükski omavalitsus ei kaotaks tulumaksu protsendi muudatusest, peaks see olema minimaalselt 14,5 protsendipunkti füüsilise isiku tulumaksust, mis tooks keskvalitsusele kaasa utoopiliselt suure 176 miljoni euro suuruse kulu.

1.2. NETOVÕLAKOORMUSE PIIRMÄÄRA PIKENDAMINE

Kokkuvõtte

- ❖ Majanduslangus ei ole veel möödas ja näitab jätkuvalt märke selle kestmisest.
- ❖ Sellises olukorras on soovitatav, et avalik sektor teeks investeeringuid, kuna see aitab majandust elavdada.
- ❖ Omavalitsustel on piiratud finantseerimisvõime, mistõttu teostatakse investeeringuid peamiselt laenude toel.
- ❖ Ühtlasi on omavalitsustel madal tulu finantsautonoomia, mis tähendab, et omavalitsustel puuduvad piisavad omatulud, et katta investeeringute vajadusi muude vahenditega.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanek:

- ❖ Pikendada laenukoormuse piirmäärade baastasemete üleminekuperioodi RES strateegia lõpuni, mis kestab kuni 2029. aastani.

Taust

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (KOFS) kohaselt on omavalitsuste võlakohustuste piirang üldiselt 60% põhitegevuse tuludest. Kui põhitegevuse tulem on kõrge, ei tohi võlakoormus ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat. COVID-19 kriisi ajal tõstis keskvalitsus ajutiselt võlakoormuse ülempiiri 60%-lt 80%-le, et investeeringutega majandust elavdada. Ajutine piirang kehtib aastani 2028 aastani ning piirmäära taastumine toimub järgnevate aastate lõikes järgnevalt:

- 2025: Lubatud maksimaalne netovõlakoormuse piirmäär on 75% põhitegevuse tuludest, kui 9-kordne põhitegevuse tulemus on väiksem kui 75% aruandeaasta põhitegevuse tuludest, kuid mitte rohkem kui aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusumma.
- 2026: Lubatud maksimaalne netovõlakoormuse piirmäär on 70% põhitegevuse tuludest, kui 8-kordne põhitegevuse tulemus on väiksem kui 70% aruandeaasta põhitegevuse tuludest, kuid mitte rohkem kui aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusumma.
- 2027: Lubatud maksimaalne netovõlakoormuse piirmäär on 65% põhitegevuse tuludest, kui 7-kordne põhitegevuse tulemus on väiksem kui 65% aruandeaasta põhitegevuse tuludest, kuid mitte rohkem kui aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusumma.
- 2028: Lubatud maksimaalne netovõlakoormuse piirmäär on 60% põhitegevuse tuludest, kui 6-kordne põhitegevuse tulemus on väiksem kui 60% aruandeaasta põhitegevuse tuludest, kuid mitte rohkem kui aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusumma.

Analüüs

Statistikaameti andmetel on sisemajanduse koguprodukti (SKP) muutus võrreldes eelneva perioodiga olnud negatiivne, välja arvatud 2021. aastal. See viitab selgelt sellele, et majanduslangus on jätkuv ning pole veel lõppenud.

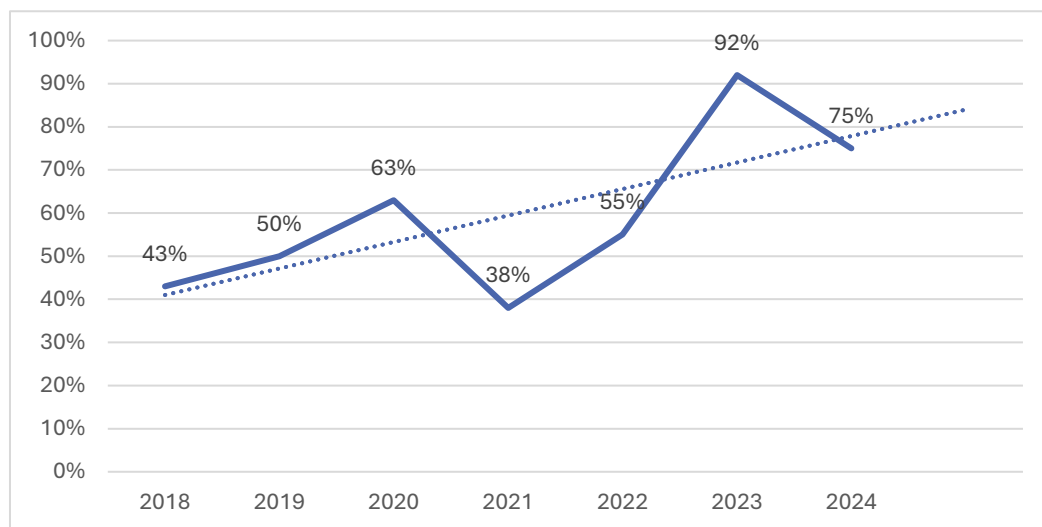
Tabel 3. SKP reaalkasv (aastane)

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
SKP aastane muutus, %-des	-2,5	7,2	0	-3,1	-0,3 ²

Majanduslanguse ajal on soovitatav, et avalik sektor teeks investeeringuid, kuna iga investeeritud euro aitab majandust elavdada, tagab laiapõhjalise tööhõive ja võimaldab avalikku taristut odavamalt ehitada.

² Eesti 2024. aasta majanduslanguseks kujunes 0,3 protsenti. <https://www.err.ee/1609620254/cesti-2024-aasta-majanduslanguseks-kujunes-0-3-protsenti> (04.03.2025).

Viimastel aastatel on omavalitsuste vahendid investeeringuteks olnud piiratud, mistõttu tehakse suurem osa investeeringutest laenude abil. Seda näitab laenude ja investeerimistegevuse suhtarv.



Joonis 2. Laenude osakaal investeerimistegevusest³

Kindlasti on mõjutanud laenude võtmise osakaalu ühinemistoetused kui ka COVID-19 ajal omavalitsustele eraldatud investeeringutoetused. Nagu näha jooniselt, siis nendel perioodidel on ka laenuvõtmise osakaal madalam. Küsimusele, kas omavalitsuste laenukoormus on kasvanud ülemäära? Siis arvestusüksuses on omavalitsuste netovõlakooormuse osakaal jõudnud 26%-ni, st kasv viimasel viiel aastal ca 6 protsendipunkti.

Tabel 4. Võlakohustuste jaotus valitsussektoris

SEKTOR	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Keskvalitsus	65%	70%	72%	71%	67%	66%
Kohalik omavalitsus	35%	30%	28%	29%	33%	34%

Keskvalitsuse laenude maht on viimase kahe aasta jooksul vähenenud, samas kui omavalitsuste laenumaht on jätkuvalt kasvanud. Kui vaadata laenude kasvumäära alates 2019. aastast, on keskvalitsuse laenumaht kasvanud 72% ja omavalitsuste laenumaht 66%. Omavalitsuste laenuvajadust aitaks leevendada olukord, kus üksikisiku tulumaks muutuks kohalikuks maksuks. See suurendaks finantsautonoomiat ja kaasaks elanikke rahastamisküsimuste otsustamisse ning ühiskondlike kokkulepete sõlmimisse.

³ 2024. aastal esialgsed andmed.

1.3. INVESTEERIMISTOETUSED

Kokkuvõte

- ❖ Omavalitsuse hoonetest ainult 34% omavad vähemalt C-energiaklassimärgist.
- ❖ Kohalike omavalitsuste teedevõrgu remondivõlg oli juba 2022. aastal 3,6 miljardit eurot.
- ❖ Omavalitsustel puudub praktiliselt võime säilitada oma taristut praeguses seisukorras.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Toetada omavalitsuste võimet säilitada ja korrastada investeringuobjekte.

Taust

Omavalitsustel on kokku 2023. aasta seisuga 6 671 392 m² hoonepinda 9788 erinevas hoones ning avalikke teenuseid osutatakse neist 3 775 erinevas hoones ning ainult 34% neist hoonetest on vastab vähemalt C-energiaklassi⁴ energiamärgisele. Lisaks hoonetele on omavalitsusel ka muud rajatised, nt teed, tänavad, trassid jne. Näiteks 2022. aastal toodi välja, et omavalitsuste teedevõrgu remondivõlg oli juba sel hetkel 3,6 miljardit eurot.⁵ Seega omavalitsustel on suur vastutus hoida nende omandis olev infrastruktuur nõuetekohane ja turvalisena, mis aga omakorda nõuab selleks vahendeid.

Analüüs

Investeeringu vajadust näitab teravalt põhivara amortisatsioonikulu osakaal põhitegevuse tulemisse. Viimastel aastatel on ka see vähenenud ehk omavalitsustel puudub võime hoida olemasolevat taristut samas seisukorras.

Tabel 5. Võime hoida korras oma taristut

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
Põhitegevuse tulem/amortisatsioonikulu	1,9	1,4	1,2	0,9	1,2 ⁶

Samasugust näitajat kasutatakse ka omavalitsuste finantsolukorra indeksi hindamisel, ning selle meetoodika kohaselt on näitaja halb, kui näitaja on madalam kui 1,1⁷. Viimaste aastate tulemus on kuskil

⁴ Kinnisvara ülevaade. Minuomavalitsus.ee

⁵ Kohalike teede teehoiu rahastamisvajadus ja eelarve stsenaariumite mõjud .Lõpparuanne. 2021. ERC Konsultatsiooni OÜ.

⁶ Esialgne tulemus (riigiraha.fin.ee)

⁷ Omavalitsuste finantsolukorra indeks. Minuomavalitsus.ee

keskmise ja halva vahepeal, aga andmetest nähtub, et olukord halveneb aasta-aastalt. 2024. aasta andmed on esialgsed ning hetke tulemus on eelmiste aastatega parem.

2. KRIISIVALMIDUSE JA SISETURVALISUSE TÖÖRÜHM

Kriisivalmiduse ja siseturvalisuse valdkonna töörühma eesmärk on tugevdada omavalitsuste rolli siseturvalisuse ja kriisisuutlikkuse valdkonnas. Töörühm keskendub riigi ja omavalitsuste ootuste läbirääkimisele, sealhulgas riigieelarve taotluste, õigusloome ja elanikkonna kaitse ning kriisisuutlikkuse teemadele, et tagada paremini läbimõeldud ja tõhusad lahendused.

2.1. PÜSIVAD KRIISIÜLESANDED JA NENDE RAHASTAMINE

Kokkuvõte

Omavalitsustele tuleb julgeoleku riskist täiendavalt juurde uusi või laiendatud ülesandeid, mõned näited:

- ❖ KOV-id peavad koostama riskianalüüse ja tagama elutähtsate teenuste toimepidevuse kriisiolukordades.
- ❖ Omavalitsustel on kohustus teavitada elanike ohtudest ja hädaolukordadest EE-ALARM kaudu.
- ❖ KOV-id peavad määrama ja haldama avalikke varjumiskohti ning tagama nende kättesaadavuse.
- ❖ KOV-ide teenistujatel ja elutähtsate teenuste osutajatel on kohustus läbida koolitusi ning korraldada elanikele infopäevi.
- ❖ KOV-id peavad tagama, et varjumiskohad ja elutähtsad teenused vastavad seaduslikele nõuetele.
- ❖ Omavalitsused peavad koostöös riigiasutustega planeerima ja korraldama sireenide paigaldamist ning testimist.
- ❖

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanek:

- ❖ Eraldada vahendid omavalitsuste kriisispetsialistide (kriisi- ja ennetustöö spetsialisti) ametikohtade loomiseks ja tööjõukulude katteks.
- ❖ Luua toetusmeede omavalitsuste kriisikindluse tagamiseks.
- ❖ Tulumaksu %-i eraldamine/suurendamine, et tagada omavalitsuste võimekust katta elanikkonnakaitse ja kriisivalmidusega seotud kulusid.

Analüüs

Hinnanguliselt on omavalitsusel (kuni 20 000 elanikku) uute ülesannete täitmiseks vajalik lisatööjõudu kuni 1,0 ametikohta. 2024. aastal oli keskmine palk 1 959 €⁸. Sellise loogika kohaselt on omavalitsustel vajadus kuskil 87 ametikoha osas, mille rahaline väärtus ulatub 2025. aastal **2 421 950** euroni.

Omavalitsustel kaasnevad kriisi ja turvalisuse valmidusega muud püsikulud, olgu selleks riskianalüüsi koostamine, uuendamine, kriisiharjutused ja õppused, varjumiskohtade määramine ja tähistamine, varjumiskohtade hooldus ja audit, IT-süsteemide arendused ja küberkaitse jne. Hinnanguliselt kulub kuni 20 000 elanikuga omavalitsusel selleks minimaalselt 20 000 - 40 000 aastas, sellekohaselt on kokku on aastane vajadus omavalitsustel minimaalselt **2 972 000** eurot.

Omavalitsuste roll tsiviilkaitstes, infrastruktuuri toetamises ja avaliku turvalisuse tagamises muutuvad üha tähtsamaks Eesti kaitsevõimes. Kuna riik kehtestas täiendavad maksud elanikele (füüsilise isiku tulumaks +2%) kui ka ettevõtjatele (ettevõtete kasumimaks 2%) ja samal ajal paneb omavalitsustele täiendavaid ülesandeid, siis keskvalitsus võiks mingi osa saadud tulust suunata (mingi %-d) omavalitsustele elanikkonnakaitse, evakuatsiooni, sotsiaalteenuste ja infrastruktuuri valmisoleku tarbeks.

2.2. KORTERIÜHISTUTE KRIISIVALMIDUSE JA VARJUMISVÕIMEKUSE SUURENDAMINE

Kokkuvõte

- ❖ 68% elanikest elab kortermajades⁹.
- ❖ Kortermajade keldrite kohandamine varjumiseks on efektiivne ja kuluefektiivne lahendus, sest need ruumid on juba olemas.
- ❖ Kortermajade elanikel on kriiside suhtes suurem haavavatus. Elektri- ja veevarustuse katkemine mõjub kortermajade elanikele eriti negatiivselt, kuna enamik elutähtsaid süsteeme (vesivarustus, kütteringlus, liftid) sõltuvad elektrist.
- ❖ Toetusmeede kortermajade varjumiskohtade ja energiasõltumatuse suurendamiseks aitaks tugevdada elanike turvalisust ja toimekindlust.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanek:

⁸ Statistikaamet III kvartal 2024 (26.02.2025)

⁹ <https://rahvaloendus.ee/et/uudised/millega-koetakse-estti-kodusid> (26.02.2025).

- ❖ Luu toetusemeede kortermajade kriisikindluse tõstmiseks ja keldrite kohandamiseks varjumiseks.

Taust

- ❖ Tallinna Linnavaraameti hinnang: ühe 5-korruselise, nelja trepikojaga paneelilamu varustamine autonoomse elektritoitega maksaks 30 000 – 40 000 €.
- ❖ Toetusmeede peaks katma vähemalt 50% kuludest, et julgustada korteriühistuid kriisivalmidusse investeerima.
- ❖ Eesmärk oleks toetada vähemalt 1000 hoonet, mis tähendab rahastuse vajadust suurusjärgus 35 miljonit eurot.

3. TÖÖ-, SOTSIAAL- JA TERVISE TÖÖRÜHM

Selle valdkonna töörühma eesmärk on tegeleda sotsiaalhoolekande, tervishoiu ja tööhõive küsimustega, tagades, et omavalitsustele antud ülesannete täitmiseks on selgelt määratletud rahastamisallikad ja kaasnevad kulud.

3.1 TÕSTA OMAVALITSUSTE TULUMAKSUMÄÄRA SEOS PIKAAJALISE HOOLDUSE JA ÜLDHOOLDUSREFORMI KULUDEGA

Kokkuvõte

„Hooldereformi esimesed poolteist aastat on näidanud, et reformi tulemusel loodud rahastusmudeliga on keeruline saavutada pikaajaliselt nii avaliku raha tõhusat kasutust kui ka reformi eesmäärke. Mudelisse, millega kõigile hooldekodudele on tagatud avaliku rahastuse toel kulude kate kindlas ulatuses, on sisse kirjutatud avaliku sektori kulude kontrollimatu suurenemise risk. Meetmeid riski maandamiseks ei ole, loodetakse üksnes turukonkurentsile.

Riigi ja omavalitsuste eelarvete vaatest on senine areng olnud murettekitav. Reformiga kaasnenud hooldekoduteenuse hinnakasv on olnud kiire ja tugevalt alaprognoositud. Mudeli toimeloogika on justkui kummipaefekt, mis peab avaliku sektori rahastuse mahte teenuse hinnakasvule automaatselt järele tõmbama, muidu libiseb käest reformi peaeesmärk muuta hooldekoduteenus inimestele püsivalt taskukohasemaks.

Hooldekodukohti on piirkonniti puudu, sobivat kohta on keeruline leida ja selle saamine keskmise pensioni eest on muutumas ebarealistlikuks lubaduseks. Omavalitsused said reformiga lisaraha, kuid

selle jaotus KOVide vahel on reformi eesmäärke arvestades ebaühtlane. Samuti on reform suurendanud halduskoormust.¹⁰

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Viia läbi üldhooldusreformi analüüs (rahastusmudeli vaates).
- ❖ Tõsta omavalitsustele laekuva tulumaksumäära protsenti seoses pikaajalise hoolduse ja üldhooldusreformi kulude kasvuga.

3.2 TAGADA ERIHOOLDEKANDE TEENUSE RAHASTAMINE

Kokkuvõte

- ❖ Eestis on puudu vähemalt 2000 erihooldekande teenusekohta, mis tähendab, et paljud abivajajad on teenuse järjekorras või saavad sobimatud teenust.
- ❖ Psüühilise erivajadusega inimesed, kes ei saa vajalikku teenust, võivad olla ohtlikud endale ja teistele.
- ❖ Kuigi erihooldekande teenused on riigi vastutusel, peavad omavalitsused sageli ise teenuste eest maksma, et inimesed ei jääks abita.
- ❖ Praegune teenuse rahastus ei kata tegelikke kulusid, sh tööjõukulu, maksutõuse ja üldist inflatsiooni.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Tagada erihooldekande teenuste rahastamise süsteemne mudel, mis katab teenuste tegelikud kulud, sh teenuskohtade loomise ja hinnakorrektsioonid vastavalt majandusolukorrale.

Taust

Erihoolekandeteenuste maksumuste osaline hinnakiri aastatel 2022-2025

Tabel 6. Erihoolekande osaline hinnakiri perioodil 2022-2025

TEENUS	2022	2023	2024	2025
Igapäeva elu toetamine	169 €/ kuus	206 €/kuus	206 €/kuus	206 €/kuus
Igapäevase elu toetamise teenus autismispektriga isikutele	1338 €/kuus	1759 €/kuus	1759 €/kuus	1759 €/kuus

¹⁰ Hooldereform. Riigikontrolli aruanne. 27.02.2025

TEENUS	2022	2023	2024	2025
Igapäevaelu toetamise teenus intellektipuudega isikutele	60-75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas
Igapäevaelu toetamise teenus intellektipuudega isikutele*	-	60€/päevas	60€/päevas	60€/päevas
Igapäevaelu toetamise teenus intellektipuudega isikutele**	41-51€/päevas	51€/päevas	51€/päevas	51€/päevas
Töötamise toetamise teenus	142 €/kuus	190 €/kuus	190 €/kuus	190 €/kuus
Ööpäevaringne erihooldusteenus autismispektriga isikutele	4635 €-5521 €/kuus	5521 €/kuus	5521 €/kuus	5521 €/kuus

Andmetest on näha, et toetuste suurused pole alates 2023. aastast tõusnud, mis seab omakorda surve kohaliku omavalitsuse eelarvele ehkki tegemist on riigi teenusega.

3.3 TOIMETULEKUTOETUSE PIIRMÄÄRA JA HALDUSKULU TÕSTMINE

Kokkuvõtte

- ❖ Toimetulekupiiri ei ole ajakohastatud vastavalt elukalliduse tõusule.
- ❖ Viimati muudeti toimetulekupiiri 2022.aastal ning kuigi keskvalitsus on lubanud 2025.aastal meetodikat uuendada, pole seda juhtunud.
- ❖ Kui arvestada inflatsiooni mõju, peaks 2025. aastal olema piirmäär 231 eurot.
- ❖ Kui näiteks nime muutmise registreerimine maksab 37,65 € ja sünni registreerimine 17,26 €, siis toimetulekutoetuse määramine ja maksmise piirmäär on ebavõrdselt madal (9,41 €) võrreldes teiste teenustega.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanek:

- ❖ Korrigeerida toimetulekupiiri selliselt, et oleks tagatud inimväärne toimetulek. Rahaline mõju ca 6,7 miljonit aastas.
- ❖ Tõsta omavalitsustele toimetulekutoetuse maksmise halduskulu hüvitis. Rahaline mõju 2-3 miljonit aastas.

Analüüs

Antud tabelis on esitatud toimetulekutoetuste piirmäärad ja kogukulud aastatel 2022–2025. Tabel näitab, kuidas on erinevatele perekonna liikmetele määratud toetuste summad ning kui suuri rahalisi vahendeid riik nende toetuste rahastamiseks eraldab.

Tabel 7. Toimetulekutoetuste piirmäärad ja kogukulud 2022-2025

HÜVITIS	2022	2023	2024	2025
Toimetuleku piir üksi elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele	200 €/kuus	200 €/kuus	200 €/kuus	200 €/kuus
Perekonna teise ja iga järgnev täisealine isik	160€/kuus	160€/kuus	160€/kuus	160€/kuus
Perekonna iga alaealine laps	240€/kuus	240€/kuus	240€/kuus	240€/kuus
Täiendav sotsiaaltoetus, kui kõik lapsed on alaealised	15€/kuus	15€/kuus	15€/kuus	15€/kuus
Riigi eraldis aastas	41 231 390	35 070 925	35 621 137	35 953 155

Nagu tabelist näha, siis toetuste piirmäärad on aastate lõikes muutumatud. Kui tõsta piirmäärasid 18,5%-i (vahepealse ostujõu muutus) ja eeldades, et menetluste maht jääb samale tasemele, siis **täiendav kulu 6,7 miljonit eurot aastas**.

Antud tabel näitab, kuidas on muutunud menetluste arv, ühe menetluse keskmine maksumus (piirmäär) ja riigi kogukulud hüvitiste rahastamiseks.

Tabel 8. Toimetulekutoetuse menetlus ja piirmäär aastatel 2022-2025

KIRJE	2022	2023	2024	2025
Menetlusi eelnev aastal	100 846 ¹¹	117 877 ¹²	123 681	104 307
Piirmäär	5,94 €/menetlus	6,47 €/menetlus	8,84 €/menetlus	9,41 €/menetlus
Riigi eraldis aastas	599 709	538 493	1 093 340	981 529

Kui võrdsustada piirmäära nime muutmise või sünni registreerimise hüvitise piirmäärani, siis **täiendav kulu riigile on 2-3 miljonit eurot aastas**.

¹¹ 2022. aastal kasvas hüppeliselt menetluste arv, kui 2021. aastal oli 66 313 menetlust, siis 2022.a kompenseeriti ka 2022 juurde tekkinud maht.

¹² Kuna 2022 aastal hüvitati osaliselt juba käesoleva menetlused, siis 117 877 on 2022 menetluste arv ning sellest 34 648 hüvitati 2022.a, seega 2023 aastal võeti see osa arvestusest maha.

4. HARIDUSE- JA NOORSOOTÖÖ TÖÖRÜHM

Hariduse- ja noorsootöö töörühma eesmärk on esindada ja tugevdada omavalitsuste huve üld- ja kutsehariduse ning noorsootöö ja täiskasvanuhariduse teemal. Üldhariduse valdkonda kuuluvad alus-, põhi- ja keskkoolid. Noortevaldkonda kuuluvad noorsootöö, huviharidus, ande- ja noortepoliitika.

4.1. INDIVIDUAALÖPPE JA VÄIKEKLASSIDE TOETUS

Kokkuvõtte

- ❖ Aastatel 2022-2024 on kasvanud tõhustatud tugi saavate laste arv 48%-i ja erituge saavate laste arv 21%-i.
- ❖ Praegune valem jagab õpetajate tööjõukulu 15-ga, mis sobib tavaklassidele. Kui erivajadustega lastele rakendatakse koefitsiente (2-4), kuid need ei kata alusrahastust.
- ❖ Kuni 3se klassiga lastele tuleks valemis arvestada koefitsiendiga 5 (hetkel 4).
- ❖ Hetkel katab rahastus ca 80% vajadusest, 3968 eritoega õpilase puudujääk on 7 miljonit eurot aastas.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanek:

- ❖ Vajadus muuta rahastuse põhimõtteid erivajadustega õpilaste individuaalõppe ja väikeklasside (2-3) toetuseks.

Analüüs

Antud tabelis on esitatud andmed õpilaste arvu kohta, kes saavad erinevat tüüpi tugiteenuseid Eesti koolides aastatel 2022–2025. Tabelis on eristatud kaks kategooriat: tõhustatud tugi (õpilased, kes vajavad regulaarset lisatoetust) ja eritugi (õpilased, kellel on tõsised õppimisraskused või erivajadused).

Tabel 9. Haridusliku erivajadustega laste statistika 2022-2025

KIRJE	2022	2023	2024	2025
Tõhustatud tugi	5 316	6 180	7 172	7 857
Eritugi	3 270	3 338	3 580	3 968
Kokku	8 586	9 518	10 752	11 825

Tõhustatud toetuse kasv on kiirem (48%) kui eritugi oma (21%). See võib viidata paremale tuvastamisele õpilaste vajadustest või laiemale tugisüsteemide vajadusele. Arvestama peab, et õpilaste arvu kasv nõuab rohkem õpetajaid ja teisi spetsialiste (nt koolipsühholooge, logopeede) ning rahastust.

Praegu on eritoe lapsele eraldatud toetus 7 068 € aastas. Kui aga eeldada, et klassid oleksid vähemalt 3 lapse suurusel, peaks eralduskoefitsient olema viis (hetkel neli), mis tähendaks, et tegelik toetuse summa oleks 8 833 €. Seega on puudujääk 1 765 € õpilase kohta. Täiendav vajadus eritoele oleks 3 968 last * 1 765 € (puudujääk), mis teeb kokku 7 miljonit eurot aastas.

4.2. KOOLILÕUNA TOETUSE SUURENDAMINE

Kokkuvõte

- ❖ Koolilõuna toetuse piirmäär on alates 2018. aastast olnud muutumatu, sh 1€ 175 koolipäeva kohta.
- ❖ Toetuste osakaal koolitoidu (kontogrupp 5521) kulusse väheneb aasta aastalt, mis viitab asjaolule, et kulude kasvu katavad lapsevanemad või omavalitsus muude teenuste arvelt.
- ❖ Rahvatervishoiu seaduse kohaselt peab kooli toitlustamissüsteem arvestama õpilaste konkreetseid vajadusi, mis võivad tuleneda tema tervisekahjust, eritoitumisest või muudest meditsiinilistest asjaoludest.
- ❖ Koolis pakutav toitlustus peab hakkama katma osa õpilase ööpäevasest toiduenergia- ja toitainevajadusest, arvestades tema koolis viibimise kestust.
- ❖ See võib tähendada, et koolitoitlustamise süsteem pakub 2 toidukorda (peamine lõunasöök ja kerge vahepala), kui õpilane tarbib kodus hommikusööki.
- ❖ Täpsemaid toitlustamise nõudeid ja selle dokumenteerimise korda (eriti koolides, lastehoidudes ja kutseõppeasutustes) pole veel määrusega määratud, seega täpsemate nõuetega kaasnevaid kulusid on võimatu määrata.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Suurendada koolitoidu piirmäära ühelt eurot kahele eurole. Mõju eelarvele 24 miljonit eurot aastas.

Taust

Alljärgnevas tabelis on esitatud koolilõuna rahastamise ja kulude jaotus ning nende muutus aastatel 2022–2024. Tabelis tuuakse välja nii riigipoolne koolilõuna toetus kui ka omatulu ning seejärel on näidatud koolitoidu kogukulu ja toiduainete ja toitlustuse kulu (kontogrupp 5521) eraldi ridadel.

Tabel 10. Koolitoitu puudutavad arveandmed 2022-2024

KIRJE	2022	2023	2024
Koolilõuna toetus	24 164 000	24 797 500	24 351 075
Omatulu	4 050 795	8 165 909	9 627 143
Sh tegevustoetus	1 581 784	4 534 078	9 682 053
Koolitoidu kogukulu	39 450 615	45 987 396	48 180 363
Sh kontogrupp 5521	31 155 422	36 617 697	37 041 196
Toetuste osakaal/5521 kulus	83%	80%	78%

Kokkuvõttes võib öelda, et koolitoidu maksumus kasvab aastate lõikes, riigipoolne tugi püsib samal tasemel või tõuseb marginaalselt, ent kohalikud omavalitsused ja/või lapsevanemad peavad kandma üha suurema osa sellest koormast. Samuti on märgatav toiduainete/toitlustuse kulude tõus, mis on kõige olulisem komponent kogukuludes.

4.3. HARIDUSVALDKONNA TOETUSFONDI OSALINE ÜLEVIIMINE TULUBAASI

Kokkuvõtteks

- ❖ Toetusfond (v.a õpetajate palk ja tõhustatud ning eritoe toetused) ei ole viimase viie aasta jooksul sisuliselt muutunud.
- ❖ Toetusfondi osakaal tulumaksust on vähenenud.
- ❖ Keskmine töötasu ja tarbijahinnaindeks (THI) on samal perioodil tõusnud vähemalt 41%.
- ❖ Pensioni või füüsilise isiku tulumaksu protsendipunktide tõstmine näitab, et 60-85% omavalitsustest kaotaksid sellest, kui sama rahasumma antaks omavalitsustele terviklikult.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Tugevdada omavalitsuste finantsautonoomiat, suunates toetusfondi vahendid tulumaksu koosseisu viisil, mis tagab omavalitsustele senise tulubaasi säilimise ja prognoositavuse. Muudatuse rakendamiseks töötatakse välja metoodika koostöös Eesti Linnade ja Valdade Liiduga. Lisaks tuleb rakendada kaitsemehhanisme vähemalt viieks aastaks, et ükski kohalik omavalitsus ei kaotaks võrreldes 2025. aasta tasemega.

Täpsemad põhjendused toodud Toetusfondi vahendite üleviimine füüsilise isiku tulumaksu.

4.4 ÕPETAJATE KESKMINE PALK 120%-I KESKMISEST PALGAST

Kokkuvõte

- ❖ Jätkuva tasakaalu hoidmine õpetajate töötasu ja keskmise töötasu vahel nõuab iga-aastast töötasu alammäära kasvu ning sellest tulenevalt toetuse kasvu.
- ❖ Ida-Virumaa õpetajate kõrgem keskmine töötasu võib hakata moonutama üldist üle-eestilist 120% eesmärki.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Vastavalt VV-s vastu võetud Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 eesmärgile viia õpetajate keskmine töötasu 120%-ni riigi keskmisest palgast.

Taust

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 seab eesmärgiks tagada Eestis pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesised õpikeskkonnad ning õppijakeskne õpe. Üheks üldiseks mõõdikuks on üldhariduskoolide õpetajate töötasu, mille eesmärk on jõuda 120%-ni keskmisest töötasust.

Tabel 11. Õpetajate töötasu statistika 2020-2021

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
Õpetaja töötasu	1624	1635	1776	2199	-
Keskmine töötasu	1448	1548	1645	1832	1959 ¹³
Töötasu alammäär	1315	1412	1749	1749	1820
% keskmisest	112%	106%	108%	120%	-

Eesmärk jõuti täita 2023. aastal, mis tulenes keskvalitsuse hüppelisest rahastusest. Kuid jätkuva tasakaalu hoidmine õpetajate töötasu ja keskmise töötasu vahel nõuab pidevat tähelepanu ja eelkõige poliitilist tahet.

Analüüs

Õpetaja tööjõukulu arvutamiseks kasutatakse järgmist mudelit: õpetaja alammäär (1820) korrutatakse koefitsiendiga 1,2, seejärel 12 kuu ja maksukuludega (1,338), ning jagatakse suhtarvuga 15, mis näitab

¹³ Statistikaameti 4 kvartali tulemus 2024. aastal

õpilaste arvu ühe õpetaja kohta. Arvestades prognoositavat keskmist palka ja sellest 120%-list ootust, kujuneb 2026. aasta õpetaja töötasu arvestuse aluseks summaks 2464 eurot. Sellest lähtuvalt on õpetajate palgatoetuse lisavajadus järgmine:

- 2026: 171,25 miljonit eurot
- 2027: 26,31 miljonit eurot
- 2028: 27,50 miljonit eurot
- 2029: 28,73 miljonit eurot

120% eesmärgi saavutamiseks tuleb arvestada, et alates 2024. aastast on Ida-Virumaa õpetajate brutopalka alammäär, vastava keelekvalifikatsiooni olemasolul, 1,5 korda kõrgem ehk 2730 eurot. Sellele lisandub 20% diferentseerimise osa, mis on 364 eurot. Sellest lähtuvalt tuleb arvestada, et Ida-Virumaa õpetajate kõrgem palk ja diferentseerimise osa võivad oluliselt mõjutada kogu riigi õpetajate palgatoetuse eesmärkide tulemust. Seetõttu on oluline neid tegureid arvestada, et tagada õiglane ja realistlik palgatoetuse kasv.

5. KULTUURI- JA SPORDIVALDKONNA TÖÖRÜHM

Valdkonna töörühma eesmärgiks on aidata kaasa kohalikul omavalitsusel kultuuri ja spordi toel kujundada kogukonna identiteeti, soodustada tervislikke eluviise ja pakkuda inimestele mitmekesiseid vabaaja veetmise võimalusi.

5.1. RAHVARAAMATUKOGUDE TOETUSE SUURENDAMINE KOOS RAHASTUSPÕHIMÕTETE MUUDATUSTEGA

Kokkuvõte

- ❖ Raamatukogu teavikute toetuse trend teavikute kogukuludes on langev.
- ❖ Rahastussüsteem ei arvesta linnades elanike mitme keelsust ning spetsiifilist kogude komplekteerimise vajadust.
- ❖ Tallinnas ja Tartus on laenutuste arv teavikute kohta kõrgem kui Eesti keskmine, kuid külastajate arv (v.a Tartu linn) jääb alla keskmise.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Suurendada rahvaraamatukogude toetust, sh muuta teavikute toetuse määra põhimõtteid.

Kogutoetuse vajadus strateegia perioodil:

- 2026: 2,5 miljonit eurot
- 2027: 2,63 miljonit eurot
- 2028: 2,76 miljonit eurot
- 2029: 2,76 miljonit eurot

Analüüs

Viimasel viiel aastal on eraldatud teavikute toetust järgnevalt:

Tabel 12. Teavikute toetus vrs kulud 2021-2025

KIRJE	2021	2022	2023	2024	2025
RE ja RES lõpp-protokoll	1,88 milj	1,88 milj	2,0 milj	2,0 milj	1,92 milj
KUM käskkiri	1,88 milj + 0,32 milj	1,88 milj	2,0 milj	2,0 milj	1,87 milj
Teavikute kulu (km-ta)	3,83 milj	3,70 milj	3,72 milj	3,78 milj	-
Toetuste osakaal	57%	51%	54%	53%	-

Andmed näitavad, et rahastussummates ja toetuste osakaalus esineb aastate lõikes mõõdukaid kõikumisi, kusjuures trend on toetuse osakaalu osas pigem negatiivne.

Tallinna ja Tartu rahvaraamatukogudele eraldatakse riigieelarvest toetust vastavalt koefitsientidega 0,6 ja 0,79. Tallinna linn leiab, et selline metoodika ei ole põhjendatud, kuna see ei arvesta linnade eripärasid, sealhulgas mitme keelsust ja spetsiifilisi kogude komplekteerimise vajadusi.

Minuomavalitsus.ee andmetel külastatakse Eestis raamatukogusid keskmiselt 3,7 korda elaniku kohta aastas, samas kui Tallinnas on see näitaja 2,0. Lisaks on Eesti omavalitsustes keskmine laenutuste arv teavikute kohta 1,0, kuid Tallinnas on see 2,3 ja Tartus 1,8. Andmetest nähtub, et Tallinnas ja Tartus on laenutuste arv teavikute kohta kõrgem kui Eesti keskmine, kuid külastajate arv (v.a Tartu linn) jääb alla keskmise.

5.2. KULTUURI- JA SPORDIOBJEKTIDE ARENDAMINE JA TAASTAMINE

Kokkuvõte

- ❖ Eraldada vahendeid kohalike omavalitsuste omanduses olevate, kuid üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja spordiobjektide arendamiseks ning taastamiseks.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Toetusmeede üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja spordiobjektide arendamiseks ja taastamiseks osalusega 50/50 (keskvalitsus vrs kohalik omavalitsus).

5.3. SPORDIKLUBIDE TREENERITE TÖÖJÕUKULU TOETUSE SUURENDAMINE

Kokkuvõte

- ❖ Hoida spordiklubi treenerite tööjõukulude tasakaal 50/50 ning vähemalt riikliku kõrgharidusega kultuuritöötaja alamäära suurusena.

Kogutoetuse vajadus strateegia perioodil:

- 2026: 12,3 miljonit eurot
- 2027: 12,92 miljonit eurot
- 2028: 13,56 miljonit eurot
- 2029: 14,24 miljonit eurot

Taust

Alljärgnev tabel annab ülevaate toetuse ja sellega seotud näitajate arengust aastatel 2020–2024.

Tabelis on kajastatud kogu toetus, toetatud organisatsioonide ja treenerite arv, treenitavate noorte arv ning toetus, mis moodustab teatud protsendi tööjõukuludest.

Tabel 13. Sporditreenerite toetuse statistika¹⁴

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
Toetus	7 252 036	7 252 036	7 752 036	12 252 036	12 252 036
Toetatud organisatsioonid	408	406	405	425	440
Toetatud treenerid	1305	1359	1415	1423	1484
Treenitavad noored	41 340	43 413	43 983	45 140	46 934
Toetuse % tööjõukuludest	47,98%	46,89%	43,96%	50%	48,69%

¹⁴ Treenerite tööjõukulu toetusmeetme analüüs ja ettepanekus. Kultuuriministeeriumi spordiosakonna nõunik.

Tabelist nähtub, et kogutoetus on aastate jooksul oluliselt kasvanud, eriti alates 2022. aastast, samas kui toetatud organisatsioonide arv on olnud suhteliselt stabiilne või väikeses languses. Toetatud treenerite arv on järjepidevalt kasvav, mis viitab võimalusele, et treeningprogrammide ulatus ja kvaliteet on paranenud.

Eesmärk on hoida tööjõukulude tasakaal 50/50 ning vähemalt riikliku kõrgharidusega kultuuritöötaja alamäära suurusena.

5.4. TOETUSMEEDE KÕRGHARIDUSEGA KULTUURITÖÖTAJATE TÖÖTASU TOETUSEKS

Kokkuvõte

- ❖ KOV raamatukogude töötajate keskmine töötasu on aastatel 2020-2024 järk-järgult tõusnud, ulatudes 984 eurost 2020. aastal kuni 1345 euroni 2024. aastal.
- ❖ Riiklik kõrgharidusega kultuuritöötaja töötasu alamäär on samuti tõusnud, kuid järsemalt, eriti aastatel 2022 ja 2023, kus see tõusis 1020 eurolt 1400 euroni ja seejärel 1600 euroni.
- ❖ Mahajäämus protsentides näitab, et KOV raamatukogude töötajate keskmine töötasu oli 2020. aastal 4% madalam kui riiklik kõrgharidusega kultuuritöötaja töötasu alamäär. 2021. aastal oli see võrdne, kuid 2022. ja 2023. aastal oli KOV töötasu vastavalt 22% madalam. 2024. aastal on KOV töötasu 16% madalam.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanek:

- ❖ Töötada välja sihtotstarbeline toetusmeede kõrgharidusega kultuuritöötajate töötasu toetuseks KOVides.

Taust

Alljärgnev tabel annab ülevaate kohalike omavalitsuste (KOV) raamatukogude töötajate keskmisest töötasust aastatel 2020-2024 ning võrdleb seda riikliku kõrgharidusega kultuuritöötaja töötasu alamääraga. Oluline on märkida, et KOV andmed hõlmavad kõiki raamatukogutöötajaid, alates puhastusteenindajatest kuni juhtideni, mistõttu ei ole need otseselt võrreldavad kõrgharidusega kultuuritöötajate töötasuga. Siiski annab tabel aimduse töötasude erinevustest ja mahajäämusest protsentides.

Tabel 14. KOV raamatukogu töötajate keskmine palk vrs riiklik kultuuritöötajate alammäär

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
KOV raamatukogu töötajate keskmine töötasu	984	1022	1093	1248	1345
Riiklik kõrgharidusega kultuuritöötaja töötasu alammäär	1020	1020	1400	1600	1600
Mahajäämus (%-des)	-4%	0%	-22%	-22%	16%

Kokkuvõttes näitavad analüüsi tulemused, et kohalike omavalitsuste (KOV) raamatukogude töötajate keskmine töötasu on aastatel 2020-2024 küll järk-järgult tõusnud, kuid jääb siiski oluliselt maha riiklikust kõrgharidusega kultuuritöötaja töötasu alammäärast, eriti aastatel 2022 ja 2023. See mahajäämus on 2024. aastal küll vähenenud, kuid KOV töötasu on endiselt 16% madalam.

5.5. TOETUSFONDI VAHENDITE ÜLEVIIMINE FÜÜSILISE ISIKU TULUMAKSU

Antud teemat on käsitletud ka varasemates punktides, vt (1.1, 4.3).

6. TEEDE JA TRANSPORDI TÖÖRÜHM

Teede ja transpordi töörühma eesmärk on tagada kohalike omavalitsuste transpordi- ja infrastruktuuriprojektide tõhus planeerimine, rahastamine ja elluviimine. Töörühm keskendub teede hoolduse ja arendamise, ühistranspordi kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamise ning liiklusohutuse suurendamisele.

6.1. KOHALIKE TEEDE HOIUKS JA TÄNAVAVALGUSTUSE TEENUSTE OSUTAMISEKS ERALDAVA TOETUSE SUURENDAMINE

Kokkuvõte

- ❖ Riigieelarvest eraldatud toetus kohalike teede hoolduseks on püsinud stabiilsena, olles igal aastal 29 313 000 €
- ❖ Teede hoolduse kulud on aastate jooksul märkimisväärselt kasvanud. Näiteks talvise hoolduse kulud on kasvanud 2020. aasta 41 362 772 €-lt 2024. aasta 77 061 912 €-ni.
- ❖ Riigieelarvest eraldatud toetuse osakaal teede hoolduse kogukuludest on vähenenud. 2020. aastal kattis toetus 43% kogukuludest, kuid 2024. aastaks on see osakaal langenud 26%-ni.
- ❖ Riigi poolt eraldatud vahendid ei kata enam omavalitsuste tegelikke vajadusi teede hoolduse ja talvise hoolduse kulude katmiseks. See tähendab, et omavalitsused peavad leidma täiendavaid rahalisi vahendeid, et tagada teede hoolduse ja talvise hoolduse vajalik tase.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Suurendada kohalike teede hoiuks ja tänavavalgustuse teenuse osutamiseks eraldavate vahendite mahtu

Taust

Alljärgnev tabel annab ülevaate kohalike teede hoolduseks ja talviseks hoolduseks eraldatud riigieelarvelistest toetustest ning tegelikest kuludest aastatel 2020-2024.

Tabel 15. Ülevaade eraldatud toetustest ja teede korrashoiu kuludest (TA 04510, 05101, konto 551240 koos km-ga)

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
Toetus	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000
Teede hooldus	26 146 542	30 159 390	29 315 778	39 560 512	35 090 902
Talvine hooldus	41 362 772	54 572 503	68 587 462	80 923 657	77 061 912
<u>Kokku</u>	<u>67 509 314</u>	<u>84 731 893</u>	<u>97 903 240</u>	<u>120 484 169</u>	<u>112 152 814</u>
Toetuse osakaal	43%	35%	30%	24%	26%

Tabelist on näha, et kuigi riigieelarvest eraldatud toetus on püsinud stabiilsena, on teede hoolduse ja talvise hoolduse kulud märkimisväärselt kasvanud, vähendades toetuse osakaalu kogukuludest.

6.2. LIIKUVUSE TOETUSMEETMED

Kokkuvõte

- ❖ Elektritranspordi ja laadimistaristu arendamine vajab täiendavat rahastust ja planeerimist, et saavutada kliimaeesmärgid ja tagada tõhus ning keskkonnasõbralik transpordisüsteem.
- ❖ Omavalitsustel puudub praktiliselt võime säilitada oma taristut praeguses seisukorras, mh uue arendamisest (vt 1.3)

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Kavandada omavalitsustele riigieelarveliste vahendite, CO2 kvootide müügist saadavate vahendite või struktuurifondide vahendite arvelt finantseeritavad toetusmeetmed liikuvuse parandamiseks, sh elektrisõidukite laadimistaristu rajamiseks, ühistranspordi veeremi soetamiseks, ühistranspordi jm aktiivsete liikumisviiside taristu rajamiseks.

6.3. KOV LINNASID/VALDASID LÄBIVATE RIIGIMAANTEEDE RAHASTUS

Kokkuvõte

- ❖ Riigieelarvest eraldatud vahendid kohalike omavalitsuste haldusterritooriumil asuvate riigimaanteede hoolduseks on ebapiisavad, mistõttu omavalitsused ei suuda tagada teede nõuetekohast hooldust.
- ❖ Kohalike omavalitsuste haldusterritooriumil asuvate riigimaanteede hooldus on jäänud omavalitsuste kanda, kuigi see peaks olema riigi ülesanne.
- ❖ TEN-T võrgustikku kuuluvate riigimaanteede hooldus ja arendamine vajab täiendavat rahastust ja kaasfinantseerimist riigieelarvest.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Finantseerida riigieelarvest linnu/valdu läbivate riigimaanteede, sh TEN-T võrgustikku kuuluvate põhimaanteede tehoidu.

7. RUUMI, ELAMUMAJANDUSE JA MAADE TÖÖRÜHM

Ruumi, elamumajanduse ja maade töörühma eesmärk on analüüsida seaduste mõju, edendada ning arendada kohaliku omavalitsuse elamumajandust ja maade haldamist, luues soodsad tingimused kaasaegseks, turvaliseks ja ligipääsetavaks elukeskkonnaks.

7.1. KORTERIÜHISTUTE JA MUNITSIPAALHOONETE KRIISIKINDLUSE SUURENDAMINE

Kokkuvõte

- ❖ Samasugune ettepanek tuli ka siseturvalisuse ja kriisisuutlikkuse töörühma poolt (vt 2.2).

7.2. ÜHTSE DIGITAALSE PLATVORMI LOOMINE

Kokkuvõte

- ❖ Praegune maaomandi seadusandlus on keeruline ja bürokraatlik, mis takistab maa ostu-müüki ja sihtotstarbe muutmist.
- ❖ Maa sihtotstarbe muutmise protseduurid on aeglased ja ebaselged, mis ei vasta maaomanike reaalsele vajadusele.

- ❖ Ruumiplaneerimise keskkonnad (GIS lahendused, füüsilised dokumendid) ja ehituslubade väljastamise süsteemid on üksteisest eraldatud, mis teeb protsessi keeruliseks ja aeganõudvaks.
- ❖ Praegune süsteem ei võimalda osapooltel jälgida protsessi reaalselt, mis vähendab läbipaistvust ja usaldusväärsust.
- ❖ Ühtse digitaalse platvormi puudumine takistab ruumi planeerimise ja ehituslubade taotlemise protsessi tõhusust ja kiirust.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Maaomandi regulatsioonide lihtsustamine ning ruumi planeerimise digitaliseerimine platvormi loomine.

7.3. ENERGIASÄÄSTU REKONSTRUEERIMISE TOETUSMEETMED

Kokkuvõte

- ❖ Suur osa kohalike omavalitsuste haridushoonetest on ehitatud vahemikus 1960-1990 ja on tänaseks vananenud, energiatõhususe ja kaasaegse õpikeskkonna nõuetele mittevastavad.
- ❖ Kohalikud omavalitsused on vähendanud investeeringute mahtu, et toime tulla jooksvate kuludega, mis takistab hoonete rekonstrueerimist ja energiatõhususe parandamist.
- ❖ Riigi poolt algatatud meetmed, nagu CO2 meetmed, on rahaliselt väikesed ja katavad vaid 20-25% hoonete rekonstrueerimise kuludest, mistõttu omavalitsused ei suuda oma hooneid rekonstrueerida või osaleda EL struktuurfondide meetmetes.
- ❖ Vanemates hoonetes tuleb energiatõhususe parandamise kõrval täita ka Päästeameti tuleohutusnõudeid, mis suurendab ehitustööde maksumust ja muudab tööde tasuvuse keeruliseks.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Näha ette toetus või suurendada toetusmeetme mahtu kohalikele omavalitsustele munitsipaalhoonete energiatõhususe suurendamiseks ja lasteaedade nõuetele vastavaks viimiseks aastaks 2030. Luua eraldi meetmed suuremate koolihoonete rekonstrueerimiseks või uute energiatõhusate hoonete rajamiseks.

Üldisem investeeringute meetme toetus on toodud ka eelnevates tööühikutes (vt 1.3, 6.2).

7.4. ÜÜRIMAJADE TOETUSMEEDE

Kokkuvõte

- ❖ Väikelinnades ja maakonnakeskustes on terav puudus kaasaegsetest üüripindadest, kuigi nõudlus on olemas.
- ❖ Kaasaegsetesse ja energiatõhusatesse eluruumidesse panustamine on regionaalpoliitiliselt väga vajalik, et vältida pädevate spetsialistide ja tööandjate kolimist suurematesse linnadesse.
- ❖ Üürimajade toetusmeede aitaks parandada piirkonna ettevõtluskeskkonda ja majandust, pakkudes kvaliteetseid eluruume, mis toetavad kohaliku tööjõu püsimist.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Näha ette riigieelarve ja EL struktuurfondide koosrahastusega üürimajade püstitamise toetusmeede.

8. KESKKONNA TÖÖRÜHM

Keskkonna valdkonna tööühma eesmärk on edendada keskkonnakaitset ja jätkusuutlikku arengut kohalikes omavalitsustes.

8.1. EROSIOONI MÕJUDE LEEVENDAMINE

Kokkuvõte

- ❖ Ranniku alade erosioon on Eestis tõsine probleem, mis mõjutab peamiselt Läänemere rannikut. Erosiooni põhjustavad peamiselt lained, tormid ja meretaseme tõus, mis kulutavad rannikut ja põhjustavad maapinna kadumist.
- ❖ See võib ohustada elamuid, infrastruktuuri ja looduslikke elupaiku.
- ❖ Kliimaministeeriumil on küll kliimamuutustega kohanemise arengukava, kuid spetsiifilisi meetmeid erosiooni leevendamiseks ei ole piisavalt rakendatud.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Luua meede erosiooni mõjude leevendamiseks.

8.2. INVESTEERINGUTOETUSED

- ❖ Eraldada vahendeid kohalike omavalitsuste omanduses olevate, kuid üleriigilise tähtsusega loodus- või muinsuskaitse arendamiseks ning taastamiseks.

- ❖ Luua investeeringute meede, mis toetab ringmajanduskeskuste arendamist.
- ❖ Luua investeeringute meede, mis toetab ÜVK liitumispunktide väljaehitamist.

9. IKT TÖÖRÜHM

Eesti Linnade ja Valdade Liidu (ELVL) IKT töörühma eesmärk on toetada ja edendada kohalike omavalitsuste infotehnoloogia ja telekommunikatsiooni valdkonna arengut.

9.1. IKT INVESTEERINGUTE SUURENDAMINE ÜLDHARIDUSASUTUSTESSE

Kokkuvõte

- ❖ Paljudel koolidel on piiratud eelarved, mis raskendavad vajalike IKT-seadmete ja -lahenduste soetamist ning hooldamist.
- ❖ Rahastamine on sageli projektipõhine, mis võib tähendada ebastabiilsust ja jätkusuutlikkuse puudumist pikaajaliste investeeringute jaoks.
- ❖ Paljudes koolides on kasutusel vananenud tehnoloogia, mis ei vasta kaasaegsete õppetöö nõuetele.
- ❖ Kõigil õpilastel ei pruugi olla võrdset ligipääsu IKT-vahenditele, mis võib süvendada hariduslikku ebavõrdsust

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Suurendada investeeringuid koolide IKT-taristusse, et luua kaasaegne ja kvaliteetne tehnoloogiline baas personaalse õppimismetoodika rakendamiseks ning tõsta hariduse kvaliteeti.

9.2. KOV ÕIGUSRAAMISTIKU KORRASTAMINE PERSONAALSE RIIGI EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEKS

Kokkuvõte

- ❖ Kohalikud omavalitsused kasutavad erinevaid IT-süsteeme, mis ei ole liidestatud riigi infosüsteemi (platvormiga), piirates andmevahetust ja tõhusa töövoogu loomist.
- ❖ Kehtivad õigusnormid ei anna sageli selgesõnalist volitusnormi isikuandmete töötlemiseks KOV ülesannete täitmiseks, mis raskendab andmete kasutamist ja teenuste osutamist.
- ❖ Ilma riigist saadavate andmeteta on kohalikud omavalitsused sunnitud andmeid koguma otse kodanikelt, mis on aeganõudev ja võib mõjutada teenuste kvaliteeti.

- ❖ Mõnedes valdkondades kasutatakse endiselt Excelit või pabervormis andmete töötlemist, mis takistab kaasaegsete, automatiseeritud lahenduste kasutuselevõttu.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Vajadus korrastada KOVide õigusraamistik ning kaasata KOVe loodavasse õigusraamistikku, mis annaks üheselt mõistetavad alused andmetöötlemiseks ja personaalse riigi eesmärkide saavutamiseks.

9.3. ANNA TEADA JA OMAVALITSUSPORTAALI ARENDUS JA HALDUS

Kokkuvõte

- ❖ Riigiülese infosüsteemi Anna Teada majutus- ja halduskulud on märkimisväärsed, ning ilma riigipoolse toetuseta võib olla keeruline neid kulusid katta. Anna Teada toimib 2024. aastast ka riikliku mobiilirakenduse kaudu, mis muudab rakenduse kasutatavuse varasemast suuremaks.
- ❖ Infosüsteemide turvalisuse tagamine on kriitiline, eriti kui tegemist on riigiülese süsteemiga. Turvariskide ennetamine ja lahendamine nõuab pidevat tähelepanu ja ressursse.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Omavalitsuste portaali (25 000 €) ja Anna Teada (15 000 €) kesksete arenduste ja halduse toetamise jätkamine.

9.4. ELANIKKONNA DIGIPÄDEVUS

- ❖ Eakatel, muukeelsetel ja muudel tehnoloogiaga vähem tuttavatel ühiskonna gruppidel on sageli piiratud ligipääs tehnoloogiale ja oskustele ning neile puuduvad kohandatud õpitoad ja toetusprogrammid.
- ❖ Puudub piisav teadlikkus küberturvalisuse põhimõtetest, mis võib viia andmete lekke ja pettusteni.
- ❖ Ilma investeeringuteta elanikkonna IT-teadlikkuse tõstmiseks suureneb sotsiaalne isolatsioon ning inimesed jäävad e-teenustest ja digitaalsetest võimalustest ilma, mis vähendab tööalast konkurentsivõimet.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Eraldada riigieelarvest vahendeid elanikkonna IT-teadlikkuse tõstmise programmideks.

10. LÕIMUMISE VALDKONNA TÖÖRÜHM

Lõimumisvaldkonna töörühma eesmärk on suurendada kohalike omavalitsuste suutlikkust pakkuda teenuseid uussisserändajatele ja erineva keele- ning kultuuritaustaga inimestele.

10.1. KOHANEMIS- JA INTEGREERIMISTOETUS

Kokkuvõte

- ❖ Põgenike esmased vajadused (majutus, toitlustus, meditsiiniline abi, tõlketeenus) on riigi ülesanne, kuid KOV-idele jäetakse vastutus kohanemisel ja integreerumisel, mis tekitab ebaõigluse tunde.

Sellest tulenevalt on Eesti Linnade ja Valdade Liidu **ettepanek**:

- ❖ Ettepanek kehtestada toetus rahvusvahelise kaitse saaja kohanemiseks ja integreerimiseks ühiskonnas.